

DIATHEKE

LIITTOTEOLOGIA

RAAMATUN KERTOMUS LIITON
JA SAKRAMENTIN KAUTTA

JOONAS
LAAJANEN

DIATHEKE

Kirjan nimi: Diatheke (Liittoteologia: Raamatun kertomus liiton ja sakramentin kautta)

ISBN: 978-952-65237-0-5 (pehmeäkantinen)
 978-952-65237-1-2 (kovakantinen)

Tekijänoikeus: © 2023 Joonas Laajanen

Kustantaja: Puritaanikustannus, Lahti, Suomi

Painopaikka: BoD – Books on Demand, Norderstedt,
 Saksa, 2023

Taitto: Joonas Laajanen

Kansi: Markku Koponen & Joonas Laajanen

Raamatun lainaukset ovat vuoden 1933/38 käännöksestä ellei toisin mainita.

DIATHEKE

**Liittoteologia: Raamatun kertomus liiton ja
sakramentin kautta**

Joonas Laajanen

PURITAANIKUSTANNUS

Pojalleni Habakkukille

*"Herra, minä olen kuullut sinulta
sanoman, ja olen peljästynyt.*

*Herra, herätä eloon tekosi jo kesken vuotten,
tee se jo kesken vuotten tiettäväksi.*

Muista vihassasi laupeutta."

(Hab. 3:2)

Sisältö

Esipuhe	1
Johdanto	3
Teologinen sanasto	11
Osa I: Ennen aikojen alkua	
1 Lunastuksen liitto	15
Osa II: Ennen syntiä	
2 Tekojen liitto	29
3 Kahden puun sakramentit ja temppelipuutarha	41
4 Tekojen liiton rikkominen	57
Osa III: Syntiinlankeemuksesta Nooan	
5 Armon liiton ensimmäinen toimitus ja sen sakramentit	69
6 Armon liiton pitäjien ja luopioiden historia	79
7 Nooan liitto ja sateenkaaren sakramentti	95

Osa IV: Aabrahamista Daavidiin

8	Aabrahamin liiton pelastushistoriallinen asiayhteys	111
9	Aabrahamin liitto	125
10	Iankaikkinen lupaus uskovien lapsille	147
11	Ympärileikkauksen sakramentti	167
12	Mooseksen liiton pelastushistoriallinen asiayhteys	181
13	Mooseksen liitto: armo vai teot?	197
14	Pääsiäislampaan ja viiden uhrin sakramentit	235
15	Daavidin liiton pelastushistoriallinen asiayhteys	253
16	Daavidin liitto	271

Osa V: Uusi liitto

17	Uuden liiton odotus	285
18	Uusi liitto Kristuksen veressä	301
19	Vesikaste Vanhassa testamentissa ja Evankeliumeissa	319
20	Vesikaste Apostolien teoissa	339
21	Vesikaste Kirjeissä	359
22	Pyhän ehtoollisen sakramentti	373

Epilogi	391
----------------	-----

Kirjallisuus	393
---------------------	-----

ESIPUHE

Tahdon lämpimästi kiittää:

Lahden reformoidun seurakunnan jäseniä, jotka alati ovat rukoukset työmme puolesta.

Niilo Nurmea kirjan sisällön tarkastelusta ja oikolukemisesta.

Markku Koposta kannen taitosta ja suunnitteluavusta.

Scott Woodburnia, mentoria ja ystävää.

Lauri ja Sinikka Vuohelaista levollisen ja tuottoisan ympäristön tarjoamisesta kauniissa kodissaan.

Petri ja Tiina Tuularia monenlaisesta avusta ja läsnäolosta.

Monia teologeja ja julistajia, erityisesti David Silversidesia, R. C. Sproulia ja Peter Mastersia, joiden palvelutyön vaikutusta en tahdo aliarvioida.

Erityinen kiitos vaimolleni Deborahille, joka on suurin kannustajani. Olet Jumalan lahja minulle ja pojallemme.

Ylistys ja kunnia kolminaisuudelle hänen iankaikkisesta rakkaudesta ja armostaan.

Lahdessa, Kesäkuussa, Herran vuonna 2023.

Joonas Laajanen

JOHDANTO

Raamattu on valtavan suuri kirja - eikä vain pituutensa puolesta, vaan myös sisällön moninaisuuden osalta. Kristinuskon pyhä kirja sisältääkin kuusikymmentä kuusi kirjaa ja noin neljäkymmentä kirjoittajaa, joista eräät omaavat reilusti yli tuhannen vuoden aikavälin toisiinsa. Tämän takia moni teologi ja tutkija pitää naurettavana ajatusta Raamatusta yhtenäisenä ja ristiriidattomana teoksena, joka kertoo alusta loppuun samaa kertomusta. Heidän kielteinen näkemyksensä Raamatusta ei kuitenkaan perustu mihinkään tieteen keinoin löydettyyn konkreettiseen todisteeseen tai tutkimustulokseen, vaan se johtuu maailmankuvasta, joka ei alistu Jumalan ilmoitukselle. Raamattu ei kutsu ihmistä - edes teologia - seisomaan lopullisena tuomarina koskien Raamatun sisältöä ja totuusväittämiä. Viisas ja vilpitön teologi huomioi tämän ja antaa Raamatulle mahdollisuuden tuottaa vallankumous omassa sydämessään. Raamattu on välttämätön väline Jumalan tuntemiseen ja ihminen osoittaakin itsensä valoa vihaavaksi ja pimeyttä rakastavaksi epäjumalanpalvelijaksi, jos hylkää tämän ilmoituksen. Tässä synnin pimeydessä syntyy teologin, vai sanoisinko ateologin, mielikuva inhimillisestä ja uhattomasta Raamatusta. Ei-uskovan teologin työ on mitä voivoteltavin, sillä hän pyrkii ymmärtämään kirjaa, joka ilmoittaa pysyvänsä suljettuna jokaiselle, joka ei lähesty sitä alistuvalla sydämellä. Niin kuin apokalyptinen kirja pysyy

suljettuna sille, joka lukee sitä kirjaimellisena historiana, niin myös Raamatun kertomus on ikuinen mysteeri niille, jotka eivät usko.

Tämä kirja on syntynyt siitä samasta vakaumuksesta, jota tuhannet teologit ja sadat miljoonat kristityt ovat tunnustaneet: Raamattu on Jumalan virheetön sana. Tämän tähden oikeassa tavassa tutkia Raamattua yhdistyy aina lapsen sydän ja aikuisen mieli. Lapsen sydän, sillä me emme ole niin viisaita kuin kuvittelemme, mutta aikuisen mieli, sillä Jumala ei ole ihmistä tyhmempi. Lapsen sydän muistuttaa meille, että Jumala on totuudenmukainen, hyvä ja kaunis. Aikuisen mieli taas muistuttaa meitä siitä, että Raamatun jokainen piirto loistaa Jumalan totuutta, hyvyyttä ja kauneutta, koska näissä kirjoituksissa Jumala itse ilmoittaa itsensä. Tämä on välttämätön lähtökohta jokaiselle, joka pyrkii etsimään ja esittämään Raamatun yhtenäisen kertomuksen.

Narratiivinen ja systemaattinen lähestymistapa

Kirjan nimi pyrkii kommunikoimaan seuraavaa: Raamatun kertomus ymmärretään parhaiten ja selkeimmin liiton ja sakramentin asiayhteydessä. Toisin sanottuna kirja ei väitä liiton tai sakramentin olevan Raamatun ydinsanoma, vaan se argumentoi parempien kandidaattien, kuten kolmiyhteisen Jumalan, hänen kirkkautensa, pelastustyönsä ja evankeliuminsa tulevan ymmärretyksi ja kerrotuksi vain näiden asiayhteydessä. Esimerkiksi kolmiyhteisistä Jumalaa ei ole ilmoitettu liiton ulkopuolelta, vaan liitto on jotakin itse kolminaisuudessa läsnä olevaa. Evankeliumikaan ei ole koskaan ollut erillisessä huoneessa Karitsan kansasta, liitosta ja sakramentista. Liitto (ברית,

διαθήκη) on kirjan tärkein teema.¹ sillä se määrittelee Jumalan kansan ja sakramentin, ei toisin päin.²

Reformoitu liittoteologia yhdistää narratiivisen ja systemaattisen teologian. Narratiivisen teologian osalta tämä tarkoittaa, että kirja pyrkii tuomaan esille yhden Raamatun merkittävimmistä punaisista langoista - liitot ja sakramentit - ja että kirjan luvut on järjestetty pelastushistorian kronologiseen järjestykseen.³ Monet teologit ovat kirjoittaneet teoksia, jotka keskittyvät yksinomaan tällaisen narratiivisen teologian esittämiseen erilaisista teemoista, joiden uskotaan olevan Raamatun ydin. Näitä teemoja ovat esimerkiksi *Jumala, Jumalan pyhyys, Jumalan rakkaus, evankeliumi, vanhurskauttaminen, pelastus, temppli, Jumalan kansa, Jumalan kunnia*.⁴ Tämä teos ei ole vastine tai hyökkäys edellä mainittuja kohtaan. Uskon, että kaikki edellä mainitut asiat ovat osa kirjan teemaa, sillä liitot ja sakramentit toimivat Raamatun narratiivissa asiayhteytenä näiden muiden totuuksien kirkkautelle.

¹ 'Diatheke. In papyri and inscriptions, the word means testament, will, with absolute unanimity, and such frequency that illustration is superfluous.' James Moulton & George Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament* (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1985), 148.

² Sakramentti annetaan olemassa olevan liiton vahvistamiseksi ja Jumalan kansaan kuuluvat ne, jotka ovat hänen liittonsa jäseniä.

³ "Biblical Theology occupies a position between Exegesis and Systematic Theology in the encyclopaedia of theological disciplines. It differs from Systematic Theology, not in being more Biblical, or adhering more closely to the truths of Scriptures, but in that its principle of organizing the Biblical material is historical rather than logical." Geerhardus Vos, *Biblical Theology: Old and New Testaments* (Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 2015), v.

⁴ James M. Hamilton Jr., *God's Glory in Salvation Through Judgment* (Ill: Crossway 2010); G. K. Beale, *A New Testament Biblical Theology* (Baker Academic, 2011); Thomas Schreiner, *The King in His Beauty: A Biblical Theology of the Old and New Testaments* (Baker Academic, 2013); Timo Eskola, *Uuden testamentin narratiivinen teologia* (Kauniainen: Perussanoma Oy, 2011).

Systemaattisen teologian tarkoitus on lähestyä asioita dogmi kerhallaan, siis valita oppi, kasata kaikki oleelliset tekstit tähän liittyen ja sitten harmonisoida nämä keskenään ja tuoda ilmi koko totuus kyseisestä opista. Monelta osin narratiivinen ja systemaattinen teologia ovat riippuvaisia toisistaan, mutta systemaattinen teologia ei niinkään keskity tietyn opin kehitykseen, vaan valmiiseen lopputulokseen. Tällöin teologi joutuu miettimään, kuinka paljon tästä kokonaisuudesta on läsnä pelastushistorian ensimmäisissä vaiheissa. Tällöin kysymys ihmiskirjoittajan ja jumalisen kirjoittajan suhteesta tulee myös oleelliseksi. Voiko jokin oppi olla täysin läsnä Vanhassa testamentissa, vaikka ihmiset tulisivat ymmärtämään tämän selkeästi vasta Uudessa? Kirja olettaa myönteisen vastauksen tähän kysymykseen eikä pelkää argumentoida dogmaattisesti tekstien pohjalta, joiden koko merkitys ei omassa välittömässä asiayhteydessään ollut välttämättömästi ihmiskirjoittajan tai kuulijan ymmärrettävissä. Toisinaan kirja taas vihjaa, että olemme saattaneet aliarvioida alkuperäisen yleisön ymmärryksen laajuuden.

Reformoitu teologia on liittoteologiaa

Reformoidut teologit usein toteavat reformoidun teologian olevan paljolti yhtä liittoteologian kanssa.⁵ Tämä on totta ja selittääkin usean aiheeseen liittyvän kirjan olemassaolon.⁶ Edellisessä kirjassani: *“Kalvinismi - Pelastus on Herran”* totesin, että kalvinismi ei ole yhtä kuin

⁵ “Reformed theology is covenant theology” Guy Prentiss Waters, J. Nicholas Reid, John R. Muether (edit.), Guy Prentiss Waters, J. Nicholas Reid, John R. Muether (edit.), *Covenant Theology: Biblical, Theological, and Historical Perspectives* (Wheaton, IL: Crossway, 2020), 23.

⁶ Moderneja teoksia ovat mm. Michael Horton, *Introducing Covenant Theology* (Grand Rapids, MI: Baker Books, 2009); O. Palmer Robertson, *The Christ of the Covenants* (Phillipsburg, NJ: P & R Publishing, 1987); Cornelis P. Venema, *Christ*

reformoitu teologia.⁷ Calvinismi on tietystä näkökulmasta reformoidun teologian tärkein osa-alue, mutta toinen välttämätön osa reformoitua teologiaa on oppi koskien Jumalan liittoa ihmisen kanssa. Westminsterin tunnustuksen seitsemäs luku on täysin erotettu käsittelemään tätä teemaa ja monet muut tunnustuksen kohdat ovat riippuvaisia ja nousevat tästä.⁸ Tämä kirja on siis oleellinen kumppani edelliselle kirjalle ja toiveeni on, että yhdessä nämä avaavat lukijalle oven kokonaisvaltaiseen reformoituun teologiaan.

Reformoidun teologian mukaan liittoteologia pitää Raamatun kertomuksen koossa, asettaa turvarajat yksittäisten kohtien ymmärtämiselle ja määrittelee suureksi osaksi ekklesiologian eli kirkko-opin, johon oleellisesti sisältyy usko koskien sakramentteja. Liittoteologia vaikuttaa suunnattomasti vastauksiin koskien etiikkaa, Vanhan ja Uuden testamentin suhdetta, sekä pelastusoppia. Kyseessä on koko Raamatun sisällään pitävä hermeneuttinen (tulkinnallinen) kehys, joka kuitenkin nousee suoraan Raamatusta. Liittoteologia on niin kuin suuren puun juuret, jotka pitävät kaikkea pystyssä, mutta samanaikaisesti omaavat oleellisen suhteen puun jokaiseen oksaan.

and Covenant Theology: Essays on Election, Republication, and the Covenants (Phillipsburg, NJ: P&R Publishing, 2017). Historiallisesti oleellisempia kirjoja ovat esimerkiksi Herman Witsius, *The Economy of the Covenants, Volumes 1 & 2* (Grand Rapids, MI: Reformation Heritage Books, 2010); Patrick Gillespie, *The Ark of the Covenant Opened* (London, 1677); Samuel Rutherford, *The Covenant of Life Opened* (Monergism, 2020),

<https://www.monergism.com/thethreshold/sdg/rutherford/TheCovenantof-LifeOpened%20-%20Samuel%20Rutherford.pdf>

⁷ Joonas Laajanen, *Kalvinismi - Pelastus on Herran* (Lahti: Puritaanikustannus, 2022), 12.

⁸ Risto Saarinen (toim.), *Reformaation tunnustukset* (Helsinki: Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura, 2009). Kaikki lainaukset ja viittaukset Westminsterin tunnustukseen tulevat tästä teoksesta.

Liittoteologian oikeutus nousee Raamatun moninaisista ja toistuvista suorista tai epäsuorista ilmaisuista koskien sitä tapaa, jolla Jumala on suhteessa ihmiseen.⁹ Tämän ilmoituksen mukaan Jumala on suhteessa ihmiseen liiton kautta. Reformoidun ymmärryksen mukaan on olemassa kaksi koko Raamatun kattavaa historiallista liittoa: tekojen liitto (Aadamissa) ja armon liitto (Jumalan Pojassa). Ihminen on joko tekojen liiton tai armon liiton alla, Aadamissa tai Kristuksessa, lain tai uskon alla vanhurskauttamiseksi (Vrt. 1. Kor. 15:22; Room. 10:3–4).¹⁰ Näiden kahden historiallisen liiton lisäksi reformoidut uskovat Raamatun opettavan ajatonta lunastuksen liittoa. Tämä on uniikki liitto, sillä se ei ole Jumalan ja ihmisen välinen liitto ajassa, vaan sillä viitataan kolminaisuuden sisäiseen liittoon ennen aikojen alkua. Lunastus, teot, armo. Nämä kolme ja siinä järjestyksessä kiteytävät reformoidun liittoteologian.

Kirja aloittaa Raamatun kertomuksen esittämisen sen opetuksella koskien lunastuksen liittoa, jonka jälkeen kirja käsittelee tekojen liittoa ja sen sakramentteja, josta siirrytään armon liittoon ja sen moninaisiin toimituksiin ja sakramentteihin läpi Raamatun. Rukoukseni on, että kirjan luettua lukija ihmettelee Raamatun yhtenäistä kertomusta Karitsan kansasta, jonka pelastaja ja pelastus on ilmoitettu lii-

⁹ Reformoidulle hermeneutiikalle on oleellista ymmärrys “välttämättömistä johdopäätöksistä”. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, ettei tekstin tarvitse esimerkiksi mainita sanaa “liitto” opettaakseen siitä, kunhan kaikki tarvittavat *elementit* liitolle ovat läsnä.

¹⁰ Sillä niinkuin kaikki kuolevat Aadamissa, niin myös kaikki tehdään eläviksi Kristuksessa. (1. Kor. 15:22); Sillä kun he eivät tunne Jumalan vanhurskautta, vaan koettavat pystyttää omaa vanhurskauttaan, eivät he ole alistuneet Jumalan vanhurskauden alle. Sillä Kristus on lain loppu, vanhurskaudeksi jokaiselle, joka uskoo. (Room. 10:3–4)

Diatheke on kreikan kielen sana ja se tarkoittaa liittoa. Tämä teos johdattaa lukijansa tähän laiminlyötyyn teemaan, jota ilman Raamatun yhtenäistä ja ylistettävää kertomusta Jumalasta ja hänen kansastaan ei voida ymmärtää oikein. Kirjan sisältö on rikasta ja syvällistä, mutta selkotajuisesti esille tuotua. Jos haluat kasvaa Herran Jeesuksen armossa ja tuntemisessa, on tämä kirja sinulle. Vaikka kirja on esitys reformoidun teologian sydäimestä, sopii teos myös raamattukoulujen oppikirjaksi yli kirkkokuntarajojen.

Joonas Laajanen

Kirjoittaja on reformoitu teologi ja Lahden reformoidun seurakunnan pastori. Hän on aiemmin kirjoittanut reformoidusta pelastusopista teoksen *Kalvinismi – Pelastus on Herran*.

PURITAANIKUSTANNUS

9 789526 523705